

'Baerne'

Tijdschrift van de Historische Kring "Baerne"

12e jaargang nr. 2 - Juni 1988

Redactie : H. Bronkhorst
E.J. Heun-ten Holt
J. Kruidenier
E. Witsenburg-Horsman

Typewerk : M. van der Laan-Reitsma

Redactie-adres : E.J. Heun-ten Holt, Bilderdijk-
laan 19, 3743 HR Baarn, tel.
02154 - 18757.

De Historische Kring "Baerne" stelt zich ten doel het bestuderen van en belangstelling kweken voor geschiedenis in het algemeen en van Baarn in het bijzonder. Zij tracht dit doel te bereiken door middel van het organiseren van lezingen, excursies, tentoonstellingen en het uitgeven van een eigen tijdschrift.

Naast deze algemene activiteiten bestaat de mogelijkheid toe te treden tot de volgende werkgroepen:

1. Werkgroep Archeologie

Inlichtingen: J.W.A.A. van der Laan, De Schoener 12,
3742 HD Baarn. Tel. 02154 - 11656.

2. Werkgroep Archiefonderzoek

Inlichtingen: H.M.M. van Vugt, De Sav. Lohmanlaan 5,
3741 TW Baarn. Tel. 02154 - 15766.

3. Werkgroep Interviews en Reportages

Inlichtingen: J.M. v.d. Brink-van Wijkvliet, Prof.
Meijerslaan 10, 3741 XH Baarn. Tel. 02154 -
20161.

4. Werkgroep Oudheidkamer

Inlichtingen: W. v.d. Hoek-Baas, Burg. Penstraat 4,
3741 AH Baarn. Tel. 02154 - 21470.

I N H O U D

=====

1. Een vorstelijk jagthuys van den Koninck van Groot Brittanjen, Willem III
2. Willem en Mary
3. Willem III en Baarn
4. Bij het vertrek van secretaris Bart Braat
5. Een foto van het interieur van de fabriek voor de bereiding van limonadesiropen, als aanvulling op het verhaal van mevrouw M.M. Dekker in het maartnummer van "Baerne"
6. Adriaan Boer trok veel belangstelling
7. Excursie naar Deventer

VAN DE REDAKTIE

"Langhs de wegen stond over all het landvolck, vrouwen, mans en kinderen, roepende alle: "God bless you", en hondert goede wensen doende. Gaven de Prins en 't volck appelen, en een oude vrouw stondt met een flesse met mede, ende wilde Zijne Hoogheid schencken....."

Met deze woorden beschrijft Constantijn Huygens de intocht van Prins Willem III in Engeland in november 1688. Omdat deze gebeurtenis dit jaar overal uitgebreid wordt herdacht, schenkt ook de redactie van "Baerne" dit keer de nodige aandacht aan deze vroegere bewoner van Soestdijk.

Onze hoofdredaktrice Hetty Vink ging niet naar Engeland, maar verhuisde naar Woerden. Hoewel dat minder ver is, is de afstand tot Baarn helaas toch te groot om haar redaktiewerk te blijven doen. Wij willen haar hartelijk bedanken voor al het werk, dat ze voor "Baerne" gedurende een aantal jaren heeft verricht en haar veel geluk wensen in haar nieuwe woonplaats.

Gelukking vonden we Bebbie Heun en Tineke Biemans bereid haar werk over te nemen. Hun grote enthousiasme is een waarborg voor de toekomst van ons steeds meer gelezen en gewaardeerde blad.

EEN VORSTELIJK JAGTHUYS VAN DEN KONINCK VAN GROOT
BRITTANJEN, WILLEM III.

Het Soestdijk van 1678

Als we voor het hek van het Paleis Soestdijk staan, zien we een hoog middengebouw met twee lagere zijvleugels. Dat centrale bouwwerk is ruim drie eeuwen oud, maar de twee zijvleugels dateren van het begin van de vorige eeuw. Die zijstukken werden tussen 1815 en 1821 aangebouwd, toen Soestdijk geschonken was aan de Held van Waterloo, de late-re Koning Willem II. Maar het corps de logis, het midden-deel, is van 1678. Het is in onze tegenwoordige gemeente Baarn de belangrijkste herinnering aan de Koning-Stadhouder Willem III (1650-1702), die het als een jachthuis liet bouwen en die er herhaaldelijk met zijn gemalin, Mary, heeft vertoefd.

De 21-jarige Willem III was in 1672 Stadhouder geworden van alle gewesten en nog geen twee jaar later verwierf hij in het gewest Utrecht een hofstede gelegen aan Soestdijk, "om eene Lustplaetse ende Wildbane op te regten". Jagen was zijn grote liefhebberij en hij wilde een jachtterrein dat niet te ver van Den Haag lag.

Willem kocht de hofstede van Mr. Jacob de Graeff, die het landgoed in 1664 had geërfd van zijn vader Cornelis de Graeff, Burgemeester van Amsterdam, de eerste bewoner van Soestdijk. Deze Cornelis de Graeff had in 1638, dus nu al driehonderdvijftig jaar geleden, het terrein gekocht en hij had er een simpel maar statig huis laten bouwen van twee verdiepingen en een zolder. Dat huis had aan de voorzijde een brede gevel met vijf vensters. Het is te zien op een schilderij van Jacob van Ruisdael, dat in Dublin in de National Gallery of Ireland hangt. Dat oude Soestdijk zou gebouwd kunnen zijn door Philips Vingboons, die in 1647 ook Pijnenburg bouwde, of door Jacob van Campen, met wie de familie De Graeff goed bevriend was (Jacob de Graeff heeft in 1650, als zesjarig jongetje, de eerste steen mogen leggen voor het stadhuis op de Dam). Burgemeester Cornelis de Graeff is, met zijn zoon Jacob, vaak vanuit Amsterdam naar Soestdijk gereisd, ook in de wintermaanden.

Baarnse koopacte

Ten overstaan van de "schout en schepenen tot Baarn" werd op 26 april 1674 de koopacte getekend waarbij de "Prince van Oranje" eigenaar werd van Soestdijk. En bijna vijf maanden later, op 13 september 1674, schonken de Staten van Utrecht de Stadhouder de "hooge, vrye, middelbare ende lage Jurisdictionen ende Heerlichheden van Zoest, Baarn, Ter-Eem, Emmenes, binnen ende Buytendycx".

Als Hoge Ambachtsheer mocht hij in deze plaatsen recht spreken en zelfs de doodstraf opleggen. Hij benoemde ook de schout, de schepenen en de andere ambtenaren. Voor het hele rechtsgebied stelde de Prins een Drossaard aan. Die Drossaard was de voorzitter van het "Hooge Gerecht van Baarn en aanhoorige dorpen". Voor deze rechtbank werd een gebouw neergezet aan de Brink, op de plaats waar nu de Hema is. Het terrein dat de Prins van De Graeff had gekocht was 56 morgen groot, maar hij kocht er in de volgende jaren heel wat grond bij. Zo verwierf hij in 1674 van Mr. Johan Hooft, uit het geslacht van P.C. Hooft, de kleine buitenplaats Eyken-dael, die al in 1640 was gebouwd. Nog steeds kunnen we in de gevel van een boerderij aan de weg langs het park van Soestdijk naar Bilthoven een steen zien met het opschrift "Eyken-dael", het jaartal 1640 en een wapen met een hoofd, symbool voor het geslacht Hooft. Eyken-dael werd door Willem aan zijn Jagermeester toegewezen en de Prins zal er tijdens zijn jachtpartijen zelf ook wel vaak zijn geweest. Er is wel beweerd, dat het oude Soestdijk van De Graeff werd opgenomen in het nieuwe jachtslot dat Willem III liet bouwen. Als architect koos hij Maurits Post (16-45-1677), de zoon van de beroemde Pieter Post, die ook al stadhouderlijk bouwmeester was geweest en die onder meer in Den Haag het Huis ten Bosch bouwde, de tegenwoordige residentie van Koningin Beatrix. Deze Maurits Post had zijn voornaam te danken aan Johan Maurits van Nassau, de gouverneur van Brazilië, die het Mauritshuis liet bouwen, dat was ontworpen door Jacob van Campen en uitgevoerd door Pieter Post.

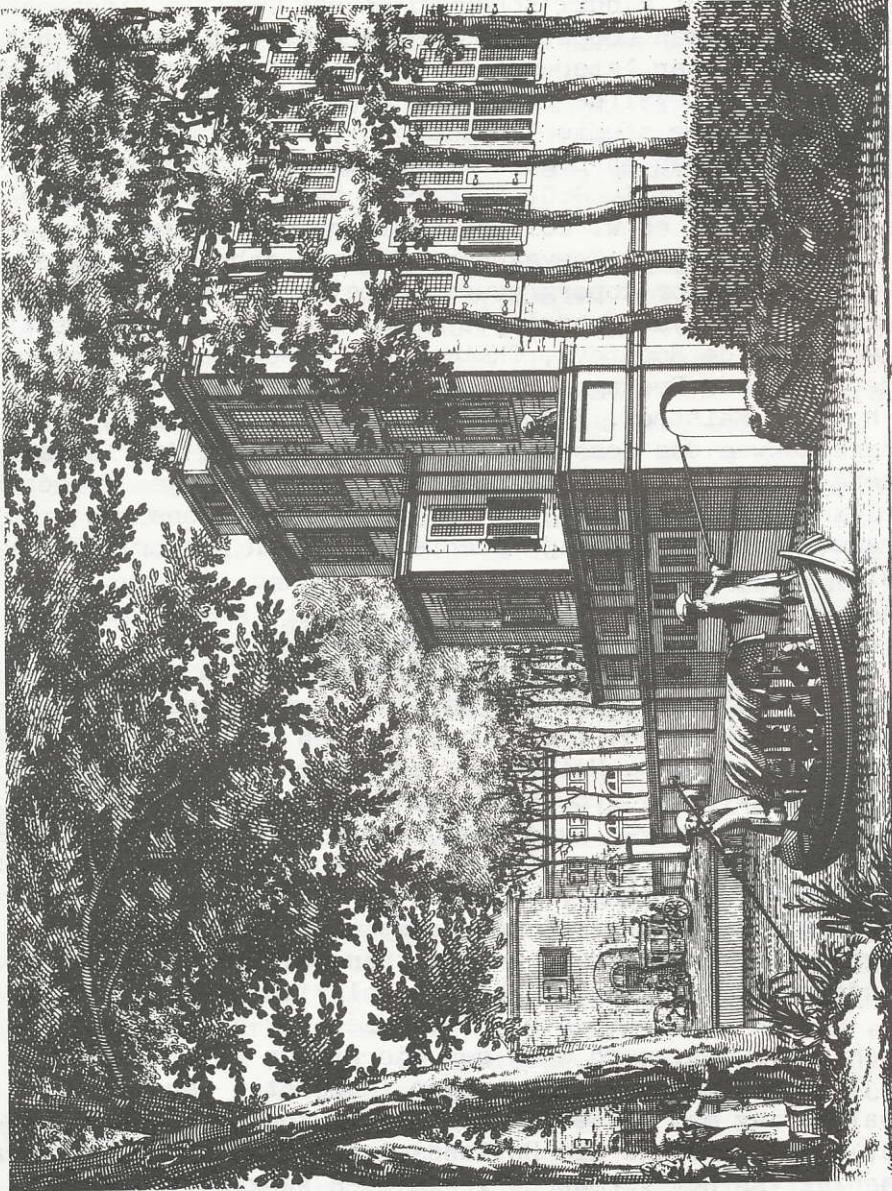
De bouw van het nieuwe Soestdijk duurde van 1674 tot 1678. Het gebouw werd opgetrokken in strenge klassicistische stijl met sobere ornamenten.

Het is van het type huizen dat men in Amsterdam in de bocht van de Herengracht vindt: scheppingen van Philips Vingboons en Adriaan Dortsman. Soestdijk is ook een voorloper van Het Loo, dat zeven jaar later tot stand kwam. De architect Jacob Roman bouwde in dezelfde stijl als Maurits Post.

In hun historische studie "Soestdijk" van 1874 geven Frederiks en Collard een aardige beschrijving van het slot van Stadhouder Willem III. J.G. Frederiks was een leraar Nederlands uit Zutphen en W. Collard was rentmeester van Soestdijk onder Hendrik de Zeevaarder. De twee schrijvers baseren hun beschrijving op kopergravures, die kort na de bouw vervaardigd werden. Van Hendrik de Leth was de serie: "Vues et Perspecti ves de Soestdyk, Chateau et Maison de Plaisance du Roy de la Grande Bretagne. Le tout dessiné et gravé par les plus habiles Maistres. A Amsterdam. Chez Gerard Valck, 1695". Wij aanschouwen dus Soestdijk hoogstens twintig jaar nadat het eene Vorstelijke bezitting geweest was", zeggen Frederiks en Collard en zij verklaren, "dat de teekenaar ons een groot vertrouwen inboezemt". Zijn prenten zijn van historische betekenis.

Koninklijke luister

Hier volgt dan de beschrijving van Frederiks en Collard, zoals Soestdijk er op het einde van de 17de eeuw uitgezien moet hebben: "Soestdijk vertoont zich hier in een stralenkrans van koninklijken luister. Het paleis kenteekent het statige van de Gouden Eeuw onzer grootheid. Met eenige wijziging is daarin het hoofdgebouw van onze dagen (1874 red.) terug te vinden. Het voorplein draagt den stempel van den hooger en kunstsmaak niet, dien wij er thans rechtmatig in bewonderen; de ingang is met min sierlijke gebouwen gedekt. Aan de achterzijde springt de hoofdgevel diep in den tuin, die met zijn bijna wiskundige juistheid van teekening, als iedere aanleg destijds, met de natuur in strijd was. Eén der zijgevels, die aan den noordkant, werd door een vierkanten vijver bespoeld, terwijl de zuidzijde door den tuin ingesloten werd. Rondom het paleis zag men al de gewrochten der toenmalige tuinbouwkunst, oorspronkelijk als Hollandse stijl bekend, maar sedert den aanleg van het vermaarde Versailles aangeduid als de vinding van Le Nôtre.

Flet Huis aan de Noord-Zijde.

aan de Noord-Zijde.

J. Valk. Excud.

Onderschrift bij foto:

Soestdijk in 1695, toen het in het bezit was van de Koning-Stadhouder Willem III. We zien het jachtslot hier van de noordzijde, de Baarnse kant. Een gravure uit "Vues et Perspectives de Soestdyk", uitgegeven door Gerard Valck.

Springende fontijnen, waarvan in deze weinig bergachtige streken het water moest opgedreven worden door een molen, welks reusachtige gedaante zich nog verheft in het lieflijkste gedeelte van het bosch, versierden de wandelperken, en de toegangen tot de terrassen waren kunstmatig aangelegd, in de kwade betekenis van het woord. Statig waren de gebouwen waar de paarden gestald werden, van ouds de lievelingen der Nassausche helden. De keur van zeldzame en kostbare vogels hadden den bezoeker nog niet kunnen verzadigen van bewondering, als hij de warande (hertenkamp) binnentrad, waar het vorstelijk hert ronddartelde in talloze menigte. In een meer afgelegen gedeelte toonde de oude landhoeve Eijkendaal eene macht van honden, den lust van den beminnaar der edele jacht. Hun aandenken is voor de vergetelheid bewaard door de fraai beschilderde plafonds in de bovenverdieping van het paleis en wel in de jachtkamer van Prins Willem den Derde, thans die van den tegenwoordigen Vorstelijkken Eigenaar (Prins Hendrik, broer van Koning Willem III). Zij stellen den jagermeester en zijn onderhebbende voor, met een groot aantal jachthonden, terwijl het binnenvlak dezer schilderijen een tafreel oplevert van het ridderlijk vedspeel."

De Zweedse architect en intendant der koninklijke paleizen Graaf Nicodemus Tessin bezoekt in 1687 Soestdijk en hij vertelt over de tuinaanleg: "Aan drie kanten heeft het huis toegangen tot de tuin. Aan de beide zijkanten zijn parterres en broderieën (geknippte heggen op gekleurde aarde of schelpen) versierd met vruchtbomen, middenvoor zijn er compartiments de gazon; een pièce carrée om dit alles heen, wordt afgesloten door zeer grote geplante alleeën van eiken, daarachter is de menagerie met een kanaal, ook omzoomd door hekwerk, daarna door vruchtbomen en arbrisseaux (heesters) en weer zeer grote

eiken, wat bijna het mooist is. Om dit alles heen ligt een groot park. Aan de rechterkant van de tuin staat een ronde tamelijk grote toren, waarin zich de machine voor de fonteynen bevindt. Beneden wordt die aangedreven door een paard, als de kleine windmolen geen wind heeft. Het water wordt met pompen gedreven naar twee pijpen van lood tot boven in het loden reservoir, van daar valt het door twee andere pijpen naar beneden en wordt het naar de tuin geleid. Onder de machine is een heel mooie glazière (ijskelder) in het midden, waar het paard rondom heen loopt."

Maurits Post, de architect van het huis, was ook de ontwerper van de tuinen en later heeft Daniël Marot voor verdere tuinaanleg gezorgd. Die aanleg is in Hollandse Lodewijk XIV-stijl.

Geel en groen damast

Over het interieur van het Soestdijk van Prins Willem III, de latere Britse Koning, kan, op grond van een inventaris uit die tijd, als geciteerd door Heimerick Tromp, het volgende worden verteld:

In de hal hingen schilderijen van Melchior d'Hondecoeter. Vier ervan zijn nu in het Amsterdamse Rijksmuseum. De achterzaal was versierd met landschapsschilderijen van Gerard de Laïresse en Johan Glauber. In de antichambre van Koningin Mary hingen tapijten met het verhaal van Diana, de godin van de jacht. Haar slaapkamer was behangen met tapijten met de wapens van de Oranjes. Mary's staatsiebed was gestoffeerd met goud- en zilverlaken en er stonden zes tabouretten en twee leunstoelen die ook met dit prachtige laken waren bekleed. Het appartement van de Koning-Stadhouder bestond uit een slaapkamer, een eetkamer en een gele kamer. In die kamer was alles van geel gebloemd damast. De muren van de eetzaal waren met goudleer bespannen. De slaapkamer was behangen met groen damast: van die stof waren ook de gordijnen, de stoelen en het staatsiebed. Op de eerste verdieping waren de vertrekken van Hans Willem Bentinck en Constantijn Huygens, de secretaris van Willem. Boven de kamers van Mary waren de kamers voor haar hofdames. In de bijgebouwen aan het voorplein waren de stallen, het koetshuis, de bakkerij en de keuken.

Wij weten, uit notities van Constantijn Huygens, dat Willem op 23 oktober 1675 op Soestdijk is om er op herten te jagen. In 1682 is hij, met Mary, wat langer op Soestdijk. Op zondag 25 oktober 1682 reist hij dan voor een dag naar 's Graveland voor een bezoek aan admiraal Tromp. Een paar dagen later kwam Tromp naar Soestdijk.

Op 21 oktober 1682 was Willem in Baarn naar de kerk gegaan. (Zijn wapen is nog boven de koninklijke bank te zien). Op 26 oktober gaat de prinses naar de korenmolen De Windhond op de Soester Eng, om daar van het schitterend panorama te genieten en met de verreijker van 's Prinsen geheimschrijver Constantijn Huygens te zien hoe laat het op de Dom van Utrecht was. Op 2 november 1682 vertrok het stadhouderlijk paar weer naar Den Haag.

Nadat hij in 1689 Koning was geworden, is Willem nog maar enkele keren op Soestdijk geweest. Omdat hij zijn jachtslot maar nu en dan bezocht, had hij er een conciërge met de titel Capiteijn van Zoest.

Dat is dan het verhaal van het "Vorstelijk Jagthuys van den Koninck van Groot Brittanjen, Willem den Derde", zoals we het nu nog kunnen terugvinden.

H. Bronkhorst.

Bronnen:

Heimerick Tromp: Het Huys te Soestdijck. De Walburg Pers, Zutphen, 1987. ISBN 90 6011 536 5.

J.G. Frederiks en W. Collard: Soestdijk. Eene historische studie. Zutphen, 1874.

Dra. M.G. Schenk en J.B.Th. Spaan: Soestdijk en zijn bewoners. Baarn, 1967.

T. Pluim: Uit de geschiedenis van Baarn.

Ds. A.L. Broer en J.K. van Loon: Het Witte Huis in 't Groen. Laren, 1948.

Met dank aan de Intendant van het Koninklijk Paleis Soestdijk, Z.A. van Soest, en vooral aan de Directeur van het Koninklijk Huisarchief, Drs. B. Woelderink.

WILLEM EN MARY

Twee miljoen gulden heeft de Nederlandse regering uitgetrokken om te herdenken dat onze Stadhouder Willem III driehonderd jaar geleden naar Engeland overstak om daar een glorieuze entr ee te maken en zijn schoonvader Jacobus II te verjagen. Twee miljoen kostte ook die militaire krachttoer in 1687! Wat weten wij nog van die uiterst belangrijke periode voor ons land en verder Europa? De geschiedenisboekjes geven slechts de naakte feiten; aan de mensen en hun doen en laten, komen zij niet toe.

"You'me welcome", moet de visserman, die Willem III in november 1688 in Brixham aan wal droeg, hebben gezegd. Dat klonk wel even anders dan bij zijn eerste bezoek aan Engeland, toen Koning Karel II hem beschreef als "een koppige Hollander en lastige protestant". Zijne majesteit had gedacht deze bleke, nogal zwijgzame jongeman makkelijk naar zijn hand te kunnen zetten, maar dat bleek geenszins het geval. In eigen land was men reeds een andere mening toegedaan. Men had eerbied voor deze figuur: zelfbeheersing, standvastigheid en wilskracht plus een goede wijze van optreden kenmerkten de jonge prins. Bij zijn geboorte had men veel bange gedachten gekoesterd. Een week na het verscheiden van zijn vader werd hij -een maand eerder dan verwacht was- geboren in een triest rouwuis. De kraamkamer was geheel met zwart behangen en zelfs de wieg was met zwarte cr pe bekleed. Ook bij zijn doop, twee maanden later, voerde zwart de boventoon. Of al die somberte invloed heeft gehad op de jonge Oranje-telg?

Een vrolijke jeugd werd hem zeker niet gegund. De ruzies tussen moeder Mary en grootmoeder Amalia waren weinig verheffend; zijn opvoeders prentten hem van jongsaf aan in dat een prins zich te allen tijde moet kunnen beheersen; dat vroomheid en deugdzaamheid van het grootste belang waren. Als negenjarige knaap mocht hij gaan studeren in Leiden; dat moet een verademing voor het kind zijn geweest. Als studievakken werden staatkunde, aardrijkskunde en krijgskunde gekozen; als verpozing mocht hij leren dansen en biljarten. Bij al zijn "geleerdheid" hunkerde hij naar een militaire loopbaan en hij kreeg uiteindelijk zijn zin: de republiek, beducht voor een

Frans-Engelse aanval, benoemde de Prins tot kapitein-generaal "voor één veldtocht". Door zijn succesvolle optreden won hij de harten van grote groepen van de bevolking en het stond voor hen vast dat deze Oranje het "benauwde vaderland" uiteindelijk zou redden.

Dat gebeurde en zo belanden wij weer in de geschiedenisboekjes. Wij lezen over zijn huwelijk, zijn overwinningen in Engeland, waarop het koningschap naast Mary volgde. Wij hebben kennism gemaakt met zijn vijand, tegenspeler (en bewonderaar) Lodewijk XIV, stampten data in ons hoofd, die betrekking hadden op de vrede van Nijmegen en later van Rijswijk, we treurden om zijn onvoorziene dood na een val van zijn paard. Wij leerden het allemaal braaf, maar bleven onbekend met intiemere zaken.

Ja toch: in Baarn zijn wij er trots op dat wij één van zijn bezittingen in ons midden hebben. In 1674 besloot Willem "tot aankoop van een hofstede met zijn bepoting en beplanting en al 't gene aerd en nagelvast is, gelegen aan Soestdijck". De nieuwe eigenaar zag dit bezit voornamelijk als jachtgebied; hij was een hartstochtelijk jager. Maar ook had hij, kennelijk van zijn grootvader Frederik Hendrik, de lust tot bouwen geërfd en zo werd er in Soestdijk door de zoon van de beroemde architect Pieter Post een bescheiden jachtslot opgetrokken met siertuin en park, want ook naar de getemde natuur ging de liefde van de Prins uit.

Elf jaar later herhaalde zich de geschiedenis; toen verwierf hij de heerlijkheid het Loo en daar werd zijn droom: een paleis, omgeven door tuinen en parken zoals zijn grote tegenstander in Versailles bezat, bewaarheid. Het ging allemaal met gezwinde spoed; het hoofdgebouw werd in twee jaar door de architect Jacob Roman voltooid. Voor de parken werd meer tijd uitgetrokken; of zijn echtgenote daar ook wat in te zeggen kreeg? Het is best mogelijk, want beide echtelieden hadden kennelijk een voorliefde voor tuinarchitectuur. In 1689 liet het echtpaar de tuinen van Hampton Court, dicht bij Londen, aanleggen in de min of meer geaccepteerde Franse stijl, compleet met in vorm geknipte taxushagen, vijvers en een doolhof. Hebben William en Mary zich samen over die plannen gebogen? In elk geval werkten zij voor vele latere generaties;

WILLEM III

MARIA STUART

de aanleg bleef in grote lijnen bestaan en nu nog bloeien er in de perken ouderwetse bloemen als vergeet-mij-niet, tulpen en muurbloemen.

Ver van huis, in Virginia, treft men ook nog zo'n fraaie, zij het veel kleinere tuin aan bij het William en Mary College, dat in 1693 werd gesticht in Williamsburg. Deze oorspronkelijke Engelse strafkolonie was in honderd jaar uitgegroeid tot een niet onbelangrijk gebied en de noodzaak van een goede school werd gevoeld. Het college werd genoemd naar het populaire koningspaar en werd in de vorm van een anglicaans seminarie gepresenteerd, waar de jeugd vroom werd opgevoed "in taal en goede manieren, zodat het Christelijk geloof kon worden verkondigd aan de Indianen, ter meerdere glorie van de almachtige God". Het college is het oudste academische bouwwerk in de Verenigde Staten. Volgens archiefstukken werd het ontworpen door niemand minder dan Sir Christopher Wren maar "aan de stijl van het land aangepast door de heren die daar woonden". In 1926 werd heel Williamsburg -althans het historische gedeelte- gerestaureerd dankzij de vrijgevigheid van John D. Rockefeller Jr. en tegenwoordig is dit stadje een enorme toeristische attractie. De tuin die wij noemden is niet groot maar geheel in zeventiende eeuwse stijl met geschoren buxushagen en geometrische perken aangeplant.

Terug naar Europa en het huwelijk van Willem en Mary. Ja, deze echt was oorspronkelijk een louter politieke overeenkomst. De verbintenis tussen Engeland en ons land was strategisch gezien gunstig. Mary's vader, Jacobus II, zag meer in een huwelijk met de Franse kroonprins en voorspelde zijn dochter alleen maar ellende en verdriet als zij met die Hollandse neef zou trouwen. Dat verdriet kwam inderdaad; de bruid schijnt voor, op en na de huwelijksdag tranen met tuiten gehuild te hebben, zodat de bruidegom zich geërgerd en naar men zegt stomdronken in zijn eigen paleis terugtrok. In eerste instantie liet zij haar echtgenoot alleen naar zijn land vertrekken maar later volgde zij hem naar Den Haag en daar, aan het volgens Engelse beschrijvingen saaie en kleurloze hof, vonden de twee elkaar. Er viel inderdaad niet veel te beleven in het Haagse paleis. Constantijn Huygens, secretaris van liefst drie Oranjevorsten, die behalve een begenadigd dichter ook een bedreven componist was, beklagde zich

er bijvoorbeeld over, dat de Oranjes zo weinig belangstelling voor muziek hadden. Een echt hof-orkest was er niet. Wel werd er een enkele keer gedanst en dan schijnt Mary onvermoeibaar te zijn geweest. Verder viel er weinig opwindends te beleven. Mary waardeerde die "huiselijkheid"; zij nam zelfs de manieren van de degelijke Hollandse huisvrouwen over en zelfs na haar kroning bleef zij, tot schrik of jolijt van haar omgeving, alle kasten en bedden in het paleis regelmatig controleren. Voorwaar geen koninklijke bezigheid!

In Holland had zij zich thuis gevoeld; de rustige sfeer beviel haar. Veel onderwijs had zij niet genoten; in de zeventiende eeuw werd er nog niet veel aandacht besteed aan de ontwikkeling van een meisje. Meisjes moesten trouwen en voor het nageslacht zorgen; verder niet. Toch was Mary bepaald niet dom; zij las veel, vooral poëzie, tot vreugde van de oude Huygens, die haar wel eens gedichten zond en zij schijnt ook wel iets aan muziek te hebben gedaan. Speelde zij luit of gitaar, stond er een clavecimbel in haar vertrekken? Dat weten wij allemaal niet; wel dat zij belangstelling had voor Oosterse kunst, overigens een vrij algemene liefhebberij in die dagen. Haar collectie Chinees porselein lag haar na aan het hart. Maar of haar eerbied voor de pracht uit het verre Oosten erg diep zat kan betwijfeld worden; zij liet een kostbaar Chinees kamerscherm roekeloos in stukken snijden om er de muur van een kabinet mee te versieren. Over deze wandaad onderhield de erudiete negenentachtig jarige Huygens haar in een hoofs schrijven (het zou zijn laatste brief worden). De Prinses schijnt erop geantwoord te hebben; hoffelijkheid gebod dat. En zij was zeer hoffelijk. Huygens' dochter, die haar bij verschillende gelegenheden mocht meemaken, schreef over haar: "Ik geloof niet dat er een prinses ter wereld is van wie zoveel goeds is gezegd; daarbij is zij mooi als een engel". Overdreven?

Mary's wederhelft zal deze woorden stellig onderschreven hebben. Toen "zijn" koningin ziek werd in 1693 verging Willem volgens bisschop Burnett van angst en verdriet en toen de pokken een eind aan haar leven maakten, had hij ook het liefst willen sterven volgens zijn vrienden. Hij vervreemde nog meer van zijn tweede vaderland, waar hij zich toch al

nooit echt had thuisgevoeld. Meditaties en stil gebed hielden hem op de been. Als enige afleiding zocht hij de jacht, maar juist dit tijdverdrijf werd hem fataal. Dat een molschoop hem het leven zou kosten -zijn paard struikelde eroverhad niemand kunnen bedenken. Zijn intiemste vriend Bentinck zat bij zijn sterfbed; op het hart van de vorst vond hij een médaillon met een lok van Mary's haar.....

Na driehonderd jaar vieren wij feest; Nederland is trots op de Oranje die streed voor vrijheid en verdraagzaamheid. "Een realist die richting gaf aan de geschiedenis van Europa, een groot politiek leider", noemde zijn nazaat Koningin Beatrix hem. In Engeland is men over het algemeen gematigder in enthousiasme. Goed, de "Stadtholder" zoals men hem wenste te noemen, verjoeg een onbekwame vorst en stelde orde op zaken, maar het Katholieke volksgedeelte -zeker in Ierland en gedeeltelijk ook in Schotland- ziet nog altijd in hem een boosdoener, wiens naam vandaag de dag nog alleen maar met diepe verachting of grote woede wordt uitgesproken. In een brief, niet lang geleden ontvangen, schrijft een vriendin mij: "De onlusten in Ierland zijn verschrikkelijk en ze zouden de festiviteiten ter ere van William en Mary wel eens kunnen bederven". (Hierbij zij opgemerkt dat zij tot de Anglicaanse kerk behoort). Ook nu weer blijkt dat iedere zaak twee kanten heeft.....

E. Witsenburg-Horsman.

Bronnen:

L. Schenk en J. Spaan: Al is ons prinsje nog zo klein

A. Schellard en Th. de Vries: Woonsteden der Oranjes

L. Strengholt: Constanter

Elisabeth Keesing: Het Volk met lange rokken

Chr. Hibbert: The Court at Windsor.

WILLEM III EN BAARN

Nadat Willem III in 1672 tot Stadhouders van Holland, Zeeland, Utrecht, Gelderland en Overijssel was benoemd, kocht hij twee jaar later op 24-jarige leeftijd in 1674 de hofstede Soestdijk van zijn vriend Jacob de Graeff, lid van een bekende Amsterdamse patriciërsfamilie.

Hoewel Willem III nogal tenger en ziekelijk was, hij had o.a. last van astma, was hij een verzot jager en hield hij, misschien als compensatie, van wilde en roekeloze jachtpartijen. Soestdijk werd door hem dan ook als jachthuis met een uitgebreid jachtterrein gekocht. Soestdijk lag nl. dichterbij Den Haag dan het vóór die tijd regelmatig bezochte jachtslot Kasteel Middachten. Het huis Soestdijk werd verbouwd en op de wildbaan werden herten en reeën gefokt. Het jagen verliep trouwens anders dan tegenwoordig. Het wild werd opgedreven en dan door de jagers te paard met netten gevangen. Meestal werd het gevangen wild weer vrijgelaten. Het was dus een minder bloedige gebeurtenis dan tegenwoordig, waarbij het in de eerste plaats ging om de behendigheid van jagers en paarden. Om op deze manier te kunnen jagen had men brede, lange lanen nodig, zodat men voldoende snelheid kon behalen. Rond Kasteel Middachten ziet men nog veel van deze lanen en ook in onze omgeving zijn er nog genoeg aanwezig (bijv. de Koningslaan en de rechte lanen in het Baarnse bos).

Behalve door Soestdijk worden we ook nog door andere zaken aan Willem III herinnerd. In 1674 werd hij immers door de Staten van Utrecht tot "Hoge Ambachtsheer" benoemd en daarmee kreeg hij een onbeperkte macht in Baarn, Eemnes, Eembrugge en Soest. De rechtspraak kwam in zijn handen en hij benoemde een eigen rechtbank: "Het Hoge Gerecht van Baarn". Er werd recht gesproken door een door Willem III benoemde drossaard en Baarn kreeg een eigen rechthuis op de Brink. (Op de plaats van de huidige Hema).

In de Oudheidkamer bevindt zich verder een in 1694 door Willem III aan het Gerecht van Baarn geschonken beker. Aan de ene kant bevindt zich het wapen van Baarn en aan de andere kant het wapen van de Koning-Stadhouders. Onder het wapen staat de spreuk: "Dieu et mon Droit". Omdat hij tevens Ridder in de orde

van de Kouseband was, treffen we er verder de randspreuk: "Honi Soit Qui Mal Y Pense" op aan.

Natuurlijk mogen we in dit verband de bank van de Koning-Stadhouder in de Pauluskerk niet vergeten. Deze bank moet in opdracht van het toenmalige kerkbestuur tussen 1674 en 1682 gemaakt zijn. Hoewel Willem III niet te vaak van deze bank gebruik gemaakt schijnt te hebben, is het zeker dat hij in 1682 samen met Cornelis Tromp de kerk bezocht heeft. Deze bank was aanvankelijk alleen versierd met het wapen van Nassau, maar na 1689 werd ook het Engelse wapen aangebracht.

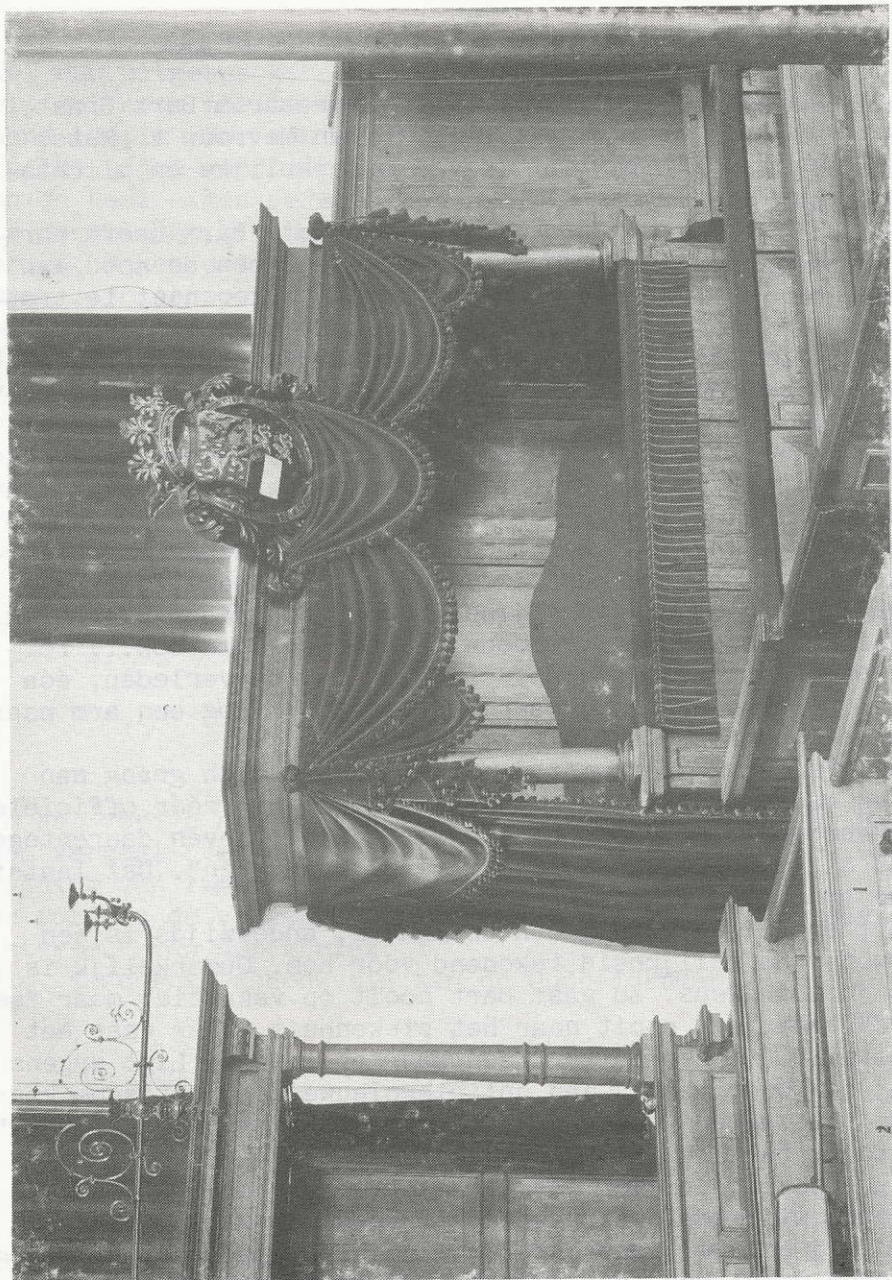
Willem III schijnt trouwens na zijn kroning in 1689 nog maar een paar maal op Soestdijk geweest te zijn. Zijn leven speelde zich sindsdien hoofdzakelijk af in Engeland, waar hij net als in Holland, maar weinig goede vrienden had. Hij moet een minder prettig karakter hebben gehad, waardoor anderen werden afgestoten. Zijn ongevoeligheid, zakelijkheid en argwaan worden wel toegeschreven aan zijn opvoeding als kind van staat door diverse regenten.

Zelfs de weinige vrienden die hij had, probeerden vaak nog bij hem in het gevlei te komen. Eén van die goede vrienden was Hans Willem Bentinck (1649-1709). Toen Willem III in 1675 de pokken kreeg, kroop Bentinck 16 dagen bij hem in bed om "het uitkomen der pokken te stimuleren". Hij kreeg daardoor zelf ook de pokken. Deze gebeurtenis had een goede afloop. Niet alleen genazen ze allebei, maar Bentinck hield er zelfs een bevoorrechte positie aan over. Hij werd diplomaat en vertrouwensman van Willem III en werd belast met belangrijke onderhandelingen, bijv. over het huwelijk met Maria Stuart in 1677. Toen Willem Koning van Engeland was geworden, verhief hij Bentinck tot Graaf van Portland. Bentinck kwam door dit alles in zeer goede doen en kocht bijv. in 1683 Kasteel Rhoon bij Rotterdam. Mijn voorouders waren zijn pachters, zoals ik in mijn genealogie ontdekte. Koning-Stadhouder Willem III blijkt dus nog dichterbij dan ik dacht.

J. Kruidenier.

Bronnen:

T. Pluim: Uit de Geschiedenis van Baarn
Blonk en Wijbenga: Langs oude Paden
Baerne 9e jaargang nr. 1, maart 1985.

Koninklijke bank in de Pauluskerk

BIJ HET VERTREK VAN SECRETARIS BART BRAAT

Op 17 maart jl. was het dan zo ver. Secretaris Bart Braat droeg na bijna 9 jaar zijn taak over aan mevrouw F. Muts. Reden om even stil te staan bij de opmerkelijke en plichtsgetrouwe figuur van Bart Braat.

Plichtgetrouw ja, want één ding staat vast: Bart heeft hart voor de zaak, al stond hij 9 jaar geleden toen de nood aan de man kwam -evenmin als ondergetekende- zeker niet te trapelen om zitting in het Dagelijks Bestuur te nemen. Het was de overtuigingskracht van penningmeester Evert v.d. Steeg die ons beiden daarin deed belanden. Bart weggeplukt als secretaris van de Arwe en ondergetekende als voorzitter van de werkgroep Oudheidkamer. We zaten voor het blok, het moest wel, en toch... hebben we er geen van beiden ooit spijt van gehad dacht ik.

Hebben vele kringleden Bart goed leren kennen en waarderen, als leden van het bestuur -en zeker van het Dagelijks Bestuur- leerden we elkaar bijzonder goed kennen en waarderen. Een flinke dosis humor, gemoedelijkheid en soms ook... felheid kenmerken Bart, die met één been in het verleden, één been in het heden staat, maar... liefst ook nog een arm naar de verre toekomst poogt uit te strekken.

Dat hij "modern" doet wist u al. Hij stelt zich graag aan jong en oud voor als "Bart Braat". Alleen bij zéér officiële gelegenheden is het kortweg "Braat". Zijn brieven daarentegen tekent hij door de jaren heen met "B. Braat Hzn". Dat laatste kom je toch niet elke dag meer tegen.

Is Bart enerzijds weinig conventioneel, anderzijds is een ouderwetse hoffelijkheid tekenend voor hem. Opmerkelijk is ook zijn woordkeus. Zo gaat Bart nooit op vakantie, maar "met verlof", gaat hij nooit naar het ziekenhuis, maar naar het "hospitaal". Verder is Bart een kaarten-fanaat. Ligt ergens hetzij een oude hetzij een splinternieuwe topografische kaart of een plattegrond onder zijn bereik, Bart is helemaal "weg" en ontdekt talloze interessante zaken.

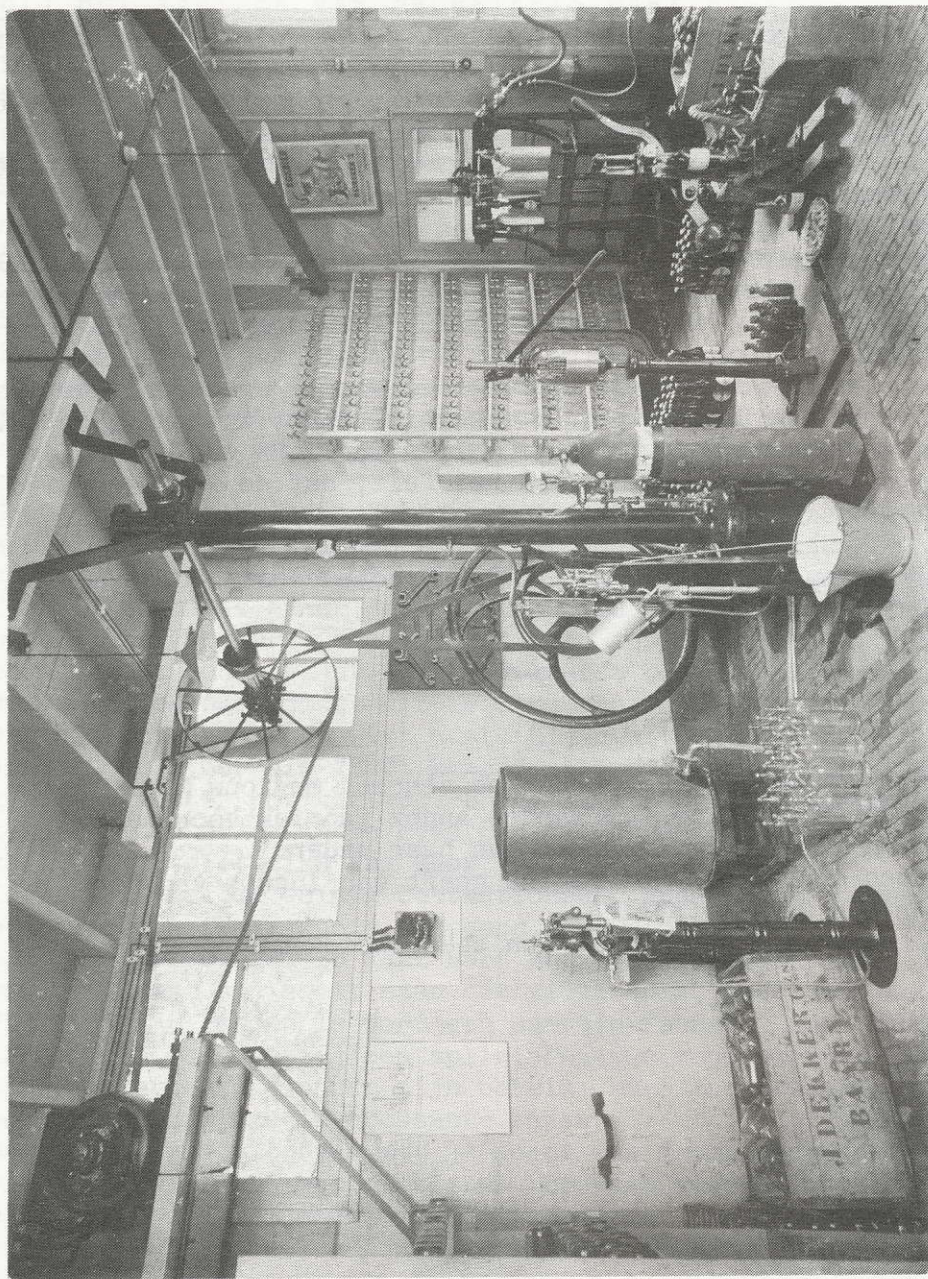
Bart zal ook nooit over wat je noemt één nacht ijs gaan. Dat deden wij mede-bestuursleden trouwens evenmin, maar.... wilden wij nog wel eens over drie nachten ijs gaan, Bart nog over geen week! Nee, een gokker is Bart bepaald niet.

Wel een uitgesproken technicus en, zoals vele technici, heeft hij wel eens moeite met de juiste spelling. Misschien wel eens lastig voor een secretaris. Daar staat tegenover, dat de unieke wijze waarop hij delicate kwesties wist op te lossen en de heel eigen persoonlijke en warme woorden, die hij wist te formuleren bij het schrijven van bijv. een condoleancebrief, maken dat hij bepaald geen doorsnee-secretaris was. Door zijn persoonlijke benadering wist hij vaak die goodwill te kweken, die een Kring als de onze, vooral in die beginjaren, zo nodig had. Tijdens bestuursvergaderingen was er vaak een komische noot als Bart iets volkomen verkeerd verstaan had. We zullen er met weemoed aan terugdenken, maar ook aan zijn rake typering, die we niet licht zullen vergeten. Daarom namens allen dank voor alles Bart! En geniet van je rust... nou rust, geniet van het feit, dat de wat meer tijd hebt voor je grote hobby, archeologie!

Bep Grootendorst-Doornekamp.

O-O-O-O

In het vorige nummer van Baerne schreef mevrouw M.M. Dekker een verhaal over de wijnhandel annex fabriek voor de bereiding van limonadesiropen van haar vader. De foto op de volgende pagina geeft een indruk van het interieur van de fabriek. O.a. deze foto schonk zij aan de Oudheidkamer.

ADRIAAN BOER TROK VEEL BELANGSTELLING

De fototentoonstelling "Baarn omstreeks de eeuwwisseling gezien door de ogen van Adriaan Boer", die van zondag 24 april t/m zondag 1 mei door onze Kring was georganiseerd in het Koetshuis van Kasteel Groeneveld, is een groot succes geworden.

Meer dan 1000 bezoekers mochten we verwelkomen, waaronder ook veel niet-Baarnaars.

Zaterdag 23 april om 14.00 uur opende Dick Boer, een kleinzoon van Adriaan, de tentoonstelling in aanwezigheid van een dertigtal genodigden, waaronder Burgemeester Miedema met zijn echtgenote. Hij deed dit op een originele manier, nl. door het nemen van een foto van de aanwezigen.

Op de tentoonstelling hingen naast dorpsgezichten uit de eigen collectie, ook een 300 portretfoto's van onbekende Baarnaars, ter beschikking gesteld door Dick Boer.

Helaas werden er uiteindelijk maar 3 portretten herkend, omdat de foto's toch te lang geleden waren gemaakt.

Ondanks het ontbreken van deze namen, waren de bezoekers toch onder de indruk van de sfeer die deze foto's uitstraalden, waardoor men een goede indruk van het dorp Baarn omstreeks 1900 kreeg.

De planten, afkomstig van Paleis Soestdijk, zorgden ervoor dat deze tentoonstelling een zeer verzorgde indruk maakte. Dat het geheel zeer in de smaak viel bij de bezoekers, blijkt wel uit de aanmelding van 7 nieuwe leden tijdens deze tentoonstelling.

J. Kruidenier.

De redactie van "Baerne" zou het zeer op prijs stellen kopij te ontvangen van de leden. Heeft u een mooi boek gelezen of een tentoonstelling bezocht etc. en u wilt graag dat anderen hier ook van genieten, schroomt u dan niet uw ervaringen op papier te zetten. De redactie is gaarne bereid u te helpen met het maken van uw verhaal.

Inleveren kopij uiterlijk 5 september a.s. bij mevr. Heun.

EXCURSIE NAAR DEVENTER

Op zaterdag 28 mei jl. om 9.00 uur vertrokken we met 5 auto's vanaf de Brink, uitgewuifd door mevr. J. v.d. Brink-van Wijkvliet. Jammer dat ze niet meekon.

Via een prachtige route over de oude weg naar Apeldoorn, dan richting Twello en Teuge gingen we naar Deventer.

Daar aangekomen bleek het IJsselhotel gesloten te zijn.

Even later kwam de heer Lubberding, onze gids voor de rondleiding door de stad, met het pontje aanvaren. Ook wij gingen met het pontje over de IJssel.

Het weer was wat somber, maar gelukkig overwegend droog.

Wel was het een stuk frisser. Er was voor koffie gezorgd in de Grote of Lebuïnuskerk, die momenteel gerestaureerd wordt. Daarna was er een inleiding over Deventer en wandelden we met het hele gezelschap langs prachtige oude panden en bezochten ook enkele achtertuinen, om te laten zien dat die gevels ook gerestaureerd worden (omdat vaak alleen de voorkant wordt gedaan).

De rondleiding duurde ruim 2 uur. Na de lunch gingen we naar het speelgoed- en blikmuseum. Vooral het oude blikken speelgoed trok onze aandacht. Om + 16.00 uur reden we weer richting Baarn.

Een gezellige en leerzame dag. Het is beslist de moeite waard om nog eens naar Deventer te gaan.

Onze hartelijke dank aan mevrouw J. v.d. Brink-van Wijkvliet die dit programma verzorgde.

F. Muts-Snel.

O-O-O-O

Dagelijks Bestuur van de Historische Kring "Baerne"

Voorzitter : F. Zorn
Secretaris : F. Muts-Snel
Penningmeester : E. v.d. Steeg
Secretariaat : F. Muts-Snel, Gaslaan 41, 3741 WJ
Baarn. Tel. 02154 - 17526.
Ledenadministratie : N. Kuyt-Smit, Van Wassenaerlaan
16, 3742 AH Baarn.

De lidmaatschapskosten van de H.K. "Baerne" bedragen:

f 35,-- per jaar per gezin
f 25,-- per jaar voor een individueel lid
f 12,50 per jaar voor een jeugdlid (14 t/m 18 jaar)

Postadres van de H.K. "Baerne" : Postbus 326
3740 AH Baarn

Bankrekeningnummer : 30.47.28.292

Postbanknummer : 4192133

"Baerne" verschijnt viermaal per jaar.

Losse nummers à f 3,-- verkrijgbaar bij N. Kuyt-Smit,
Van Wassenaerlaan 16, 3742 AH Baarn.